

Úvod do uměnovědných studií

Co je věda?

Dnešní přednáška

- 1. Věda jako (společenský) jev.
- 2. Co je to věda?
- 3. Je sociální věda vědou?
- 4. Vývoj vědy.

Věda

- angl. SCIENCE
- něm. DIE WISSENSCHAFT
- pol. NAUKA

Věda jako sociální jev

- Instituce
- Organizace
- Součást kultury
- Součást ekonomiky
- Součást politiky

Požadavky na vědce

- Vysoká úroveň podstatných (meritorních) poznatků
- Etika
- Metodologie

Důležité rozdíly

- Filozofie – Empirická věda
- Přírodní vědy – Společenské vědy

Empirická věda a filosofie

Reálné či empirické vědy se odlišují od jiného druhu vědeckého poznání, filozofie, v několika podstatných rysech:

- 1) jsou "empirické", tedy vysvětlují empirické empirickým.[1]**
- 2) jsou tematicky redukované.[2]**
- 3) jsou metodicky abstraktní.[3]**

Zatímco empirické vědy se pohybují v oblasti faktů, které jsou dány člověku ve zkušenosti, filozofie zkoumá *podmínky možnosti této zkušenosti*.

- [1] To znamená, že nevysvětlují empirické transcendentním (např. "bůh", "absolutní duch", "idea", "samopohyb").
- [2] Resignují na zodpovězení řady otázek typu: "Proč jsme na světě?", "Jaký je rozdíl mezi dobrem a zlem?", "Je sebevražda ospravedlnitelná jako řešení životní situace?".
- [3] Používají pro různé jednotlivé případy výzkumných metod, které jsou do značné míry univerzální. Ve vědě není každý jednotlivý případ zpracováván specifickým přístupem, nýbrž je užíváno typizovaných či "normovaných" postupů. Jednotlivý případ není předmětem zájmu sám o sobě, ale jako prvek celé třídy jevů, jako reprezentant druhu, typu. Od jeho individuálních vlastností se "abstrahuje", pokud je není možné "zobecnit" na množinu jevů".

Definice vědy...

- Racionálně zdůvodnitelné a konzistentní výpovědi
 - Formulované v přijatém jazyku (vědy)
 - Jsou ověřitelné
-
- Věda tvoří a produkuje vědění (nutnost důkazu a to i v oblasti každodennosti)

Předběžná definice vědy

V odborné literatuře je možné nalézt nepřeborné množství definic vědy. Dále uvádíme několik typických příkladů:

- *"Věda je systém poznatků budovaný na základě systematických metod bádání."*
- *"Věda je organizovaný dynamický komplex faktů, principů, teorií a hypotéz."*
- *"Věda je činnost, která přináší systematickou informaci o světě."*
- *"Věda je systém výpovědí, jejichž pomocí si vytváříme pojem o určitém předmětu, resp. o celé oblasti skutečnosti."*

Naše základní otázka

- Jsou sociální vědy (vědy o společnosti) **vědecké???**
- Častý omyl:
 - více vědecký = více exaktní a normotvorný

Dělení věd

- novokantovci – Windelband, Rickert
 - Vědy **nomotetické** (nomos = z řečtiny: zákon)
 - Vědy **idiografické** (idios = z řečtiny: zvláštní, dílčí; grafé = z řečtiny: zaznamenávám, píši;)
- v anglosaském prostředí podobná polarita mezi
 - sciences
 - humanities

Max Weber (1864-1920)

- historik, právník, ekonom, sociolog
- historik Heinrich von Treitschke, Theodor Mommsen, Wilhelm Dilthey
- Studium v Heidelbergu a Berlíně
- 1892 habilitace v Berlíně na právnické fakultě
- 1894 profesor národního hospodářství ve Freiburgu, 1895 Heidelberg katedra hospodářství
- 1898 nervové zhorčení – konec vysokoškolské kariéry, 1902 krátce obnovil.

Dílo

- Vliv Heinrich Rickert, Wilhelm Windelband a Wilhelm Dilthey, německý historismus
- *Die protestantische Ethik und der Geist des Kapitalismus* 1904/1905
- *Die „Objektivität“ sozialwissenschaftlicher und sozialpolitischer Erkenntnis* 1904
- *Der Sinn der „wertfreiheit“ der soziologischen und ökonomischen Wissenschaften* 1917
- *Die rationalen und soziologischen Grundlagen der Musik* 1921 posmrtně

Weberovo pojetí empirické vědy

- Nikdy nemůže být úkolem zkušenostní vědy zjišťovat závazné normy a ideály, aby z nich mohla vyvozovat recepty pro praxi.
- Empirická věda není s to nikoho naučit, co má, nýbrž pouze to, co může a – podle okolností – to, co chce.

Vztah k hodnotám

- Empirická věda:
 - vztahování k hodnotám
 - versus hodnocení
- Neexistuje žádná naprosto „objektivní“ vědecká analýza kulturního života (...), který by byla nezávislou na zvláštních a „jednostranných“ hlediscích, podle nichž se – výslovně nebo mlčky, vědomě nebo nevědomě – konstituují, analyzují a výkladově člení tyto jevy jako objekt výzkumu. (Objektivita, s. 27)

Základní metodologická otázka

- hodnotová neutralita (pozitivismus, empirické vědy)
- hodnocení a kritika (frankfurtská škola, marxismus, feminismus)

Objektivita

- ...„pokud má na půdě sociálních věd **metodicky korektní** vědecké dokazování plnit svůj účel, musí být i Číňanem uznáno za správné; anebo, lépe řečeno, vědecké dokazování musí o tento cíl v každém případě rozhodně usilovat, jakkoli nemusí být pro nedostatek materiálu vždy zcela dosažitelný.“
(Objektivita, s. 15)

Metodologie vědy

- Systematicčnost
- Přesnost
- Kontrolovatelnost
- Ověřitelnost
- Možnost zobecnění

Pokrok

- hodnotově neutrální pojem pokroku
 - pokrok jako růst diferenciacce a integrace, postup od homogenního k heterogennímu (Herbert Spencer)
 - pokrok racionality – sociologie tónových systémů

Vývoj vědy

- Pozitivistický přístup (indukce)
- Karel Popper (falizifikace)
- Thomas S. Kuhn (paradigma)

Paradigma

- Thomas S. Kuhn
- Struktura vědeckých revolucí, 1962 (česky 1997)
 - Normální věda
 - Řešení hádanek
 - Anomálie
 - Krize
 - Nové paradigma